

FAZEKAS MÁRIA

Az információs műveltség mint kompetencia megjelenése az általános iskolai tankönyvekben

Napjainkban sokat hallunk az információs műveltség fontosságáról, valamint arról, hogy ez a kompetencia épüljön be az oktatás minden szintjére, így az általános iskolai tanításba is. Én ezzel teljesen egyetértek, hiszen a mai kor tanulóit rengeteg információ éri, ebben az információtömegben valahogy el kell tudni igazodni. Ahhoz, hogy ez sikeres legyen, az információs kompetenciát fejleszteni kell, ebben pedig az oktatásnak nagy szerepe van.

Engem mint magyar szakos általános iskolai pedagógust és könyvtárost egyaránt érdekel, hogy hogyan nyer teret magának az információs műveltség akár az egyes tantárgyakban, akár az iskolai könyvtári munkában, illetve a két területen együttesen. Ez a kíváncsiság vezetett oda, hogy mélyebben elkezdjek foglalkozni a témával és elemezsek néhány felső tagozatos tankönyvet az információs műveltség szempontjából.

Jelen tanulmány terjedelme nem bírná el, hogy a teljes kutatásomat és annak eredményeit bemutassam, ezért annak összefoglalására vállalkozom csupán, kiemelve belőle a legérdekesebb eredményeket.

A kutatás elején megfogalmazott hipotézisem a következő volt: Az információs műveltség mint kompetencia bizonyos elemei megjelennek az egyes tantárgyaknál, de nem komplex módon. Véleményem szerint egyelőre inkább csak elméletben beszélünk róla, a gyakorlati alkalmazás nem valósult meg teljesen, néhány kezdeményezést azonban már találunk.

A hipotézishez szervesen kapcsolódott a kutatási kérdés is, amely arra kereste a választ, hogy hogyan és milyen mértékben jelenik meg az információs műveltség a tankönyvi feladatokban? Kérdésemre a választ a tankönyv- és feladatelemzés módszer adta meg. Kutatásom jelentős hányadát így a tankönyvi feladatelemzések tették ki, ezt megelőzően azonban fontosnak tartottam az információs műveltség elméleti háttérének tisztázását, külön figyelmet fordítva az oktatás és az információs műveltség kapcsolatára.

Tanulmányomban is hasonló módon járok el, először röviden áttekintem a legfontosabb elméleti kérdéseket, majd néhány példát hozok a feladatelemzések közül, ezt követően pedig írok az általam tervezett irodalom mintaóráról és annak gyakorlati tapasztalatairól.

Elsőként azt kell tisztázni, hogy mit értünk az információs műveltség fogalmán. Az információs műveltség kifejezés az angol szakirodalomból átvett „information literacy” magyarra fordított változata, amelyet időként információs kultúra, információs írástudás névvel is használnak. Az információs műveltség a legpontosabb fordítás, hiszen lényege, hogy a művelt ember képes megérteni, értelmezni és felhasználni az őt körülvevő hatalmas információtömegekből a számára legfontosabb(ak)at. Ez volt az első megközelítése a fogalomnak, amelyet aztán újabbak követtek. A tudó-

mányos életben igazán az 1990-es évektől kezdődően vált ismertté. A ma legelfogadottabb definíciója az Amerikai Könyvtárosok Egyesületének (ALA) a meghatározása. Ezt tekintjük alapnak, a többi fogalommagyarázat erre épül, ezt egészíti ki.

Az ALA meghatározása szerint „információsan műveltnek azt tekinthetjük, aki felismeri, hogy mikor van szüksége információra; aki megtanulta, hogyan kell tanulni; továbbá ismeri, hogy miként szerveződik az információ, hogyan található meg, és hogyan használható fel a tanulásban.”¹ Az ALA a fogalommagyarázat mellett olyan készségeket is felsorol, amelyekkel egy információs műveltséggel bíró embernek rendelkeznie kell. Ezek a következők:²

- az információszükséglet felismerése,
- az adott probléma megoldásához szükséges információ azonosítása,
- a szükséges információ megtalálása,
- a megtalált információ értékelése,
- az információ szervezése,
- az információ hatékony felhasználása az adott probléma megoldására

Az ALA mellett a Nemzetközi Könyvtárosok Szövetsége (IFLA) is kiemelten foglalkozik az információs műveltség kérdéskörével, ezért elkészítette javaslatát a nemzetközi standardokra vonatkozóan. Aminek mentén bármely ország elkészítheti saját információs műveltség-programját, amelyet beépíthet a közoktatási programok közé. A javaslattevő – amely az alábbiakban felsorolt elemeket foglalja magában – számomra azért szimpatikus, mert jól illusztrálja az információs műveltség mint kompetencia komplexitását, valamint azt, hogy miközben az oktató-nevelő vagy az iskolai könyvtári munka során különböző feladatokon keresztül fejlesztjük a tanulók információs műveltségét mennyi mindenre kell odafigyelni.

A. *Hozzájárás* – A használó hatékonyan és eredményesen jut hozzá az információhoz.

1. Az információs igény meghatározása.
 - Felismeri és meghatározza az információszükségletet.
 - Eldönti, hogy kell-e tennie valamit az információhoz jutás érdekében.
 - Ki tudja fejezni az információs igényt.
 - Elkezd a keresési folyamatot.
2. Az információ megtalálása
 - Azonosítja és értékeli a potenciális információforrásokat.
 - Keresési stratégiákat alakít ki.
 - Eljut a kiválasztott információforrásokhoz.
 - Kiválogatja és letölti a megtalált információkat.

B. *Értékelés* – Kritikusan és kompetensen értékeli az információt.

1. Az információ értékelése

¹ Koltay Tibor: Információs műveltség: pedagógiai forradalom a könyvtárban? In: Könyvtári Figyelő, 53. évf. 2007. 2. sz. URL: <http://epa.oszk.hu/00100/00143/00063/contentbeb6.html> (2012-03-12)

² Uo.

- Elemzi, vizsgálja és kivonatolja az információt.
- Általánosítja és értelmezi az információt.
- Szelektál és szintetizál.
- Értékeli a megtalált információ pontosságát és relevanciáját.

2. Az információ szervezése

- Elrendezi és kategorizálja az információkat.
- Csoportosítja és rendszerezi a megtalált információt.
- Meghatározza, hogy melyik a legjobb és leghasznosabb információ.

C. *Használat* – Pontosan és kreatívan hasznosítja az információt.

1. Az információ felhasználása

- Képes újszerű módon kommunikálni, bemutatni és használni az információkat.
- A megtalált információt alkalmazni tudja.
- Saját tudásába integrálja az információkat.
- Prezentálni tudja az információs terméket.

2. Az információ kommunikálása és etikus felhasználása

- Tisztában van vele, hogy mit jelent az információ etikus felhasználása.
- Tiszteletben tartja az információ használatának legális szabályait.
- A szerzői jogi szabályok figyelembe vételével hasznosítja az információs termékeket.
- Megtartja a megfelelő stílusbeli követelményeket.³

Magyarország számára is hasznos lenne, ha kidolgozná saját programját ezen a területen, hiszen az érintettek már felismerték az információs műveltség fontosságát, azonban ennek még csak kezdeti jelei tapasztalhatók az egyes oktatási dokumentumokban, például a Nemzeti Alaptantervben is. Ez pedig arra vezethető vissza, hogy nincs meg az érdeklődés a döntéshozók, az oktatási szakemberek és a felhasználók részéről. Véleményem szerint a jelenlegi helyzet akkor fog pozitív irányba változni, ha szemléletváltás következik be.

A tankönyvek esetében is hasonló a helyzet akárcsak az oktatási dokumentumok esetében. A tankönyvekben előforduló feladattípusok között kevés olyan feladatot találni, amely a diákok információs műveltség-kompetenciáját komplexen fejlesztené. A feladattípusok jellemzően az információs műveltség egyes elemeit tartalmazzák, ha tartalmazzák egyáltalán. Ugyanakkor azt is el kell ismerni, hogy van néhány mintaszerű feladat is, bár ezek előfordulása eléggé esetleges.

Általánosságban a tankönyvi feladatokról megállapítható, hogy jellegük eltérő lehet a tekintetben, hogy az önálló tanulói munkára, a tanulók gondolkodtatására, a kritikai gondolkodás fejlesztésére, a tankönyvben leírtak továbbgondolására vagy az egyszerű visszakérdezésére helyezik-e a hangsúlyt. A kérdéseket és a feladatokat

³ A 21. század műveltsége – E-könyv az információs műveltségről: 3. fejezet. Béres Csaba Zoltán, Mészárosné Szentirányi Zita, Varga Katalin, Zsák Judit, Pécsi Tudományegyetem — Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar Könyvtártudományi Intézet, 2008. URL: <http://mek.niif.hu/06300/06355/html/> (2012-03-11)

négy kategória szerint osztályozhatjuk: a rögzítést, az elmélyítést, az ismeretek alkalmazását és a problémamegoldó gondolkodást segítő kérdések, feladatok.⁴

A négyféle feladattípus illeszkedik az információs műveltség követelményrendszeréhez, amelyben a következő elemek találhatóak: az információhoz való hozzáférés, annak felhasználása, valamint értékelése. Az már ennél izgalmasabb kérdés, hogy a tankönyvi feladatok ennek mennyire tesznek eleget.

Kutatásom empirikus részében – ahogy arra a tanulmány elején is utaltam-, a követelményrendszer teljesülését vizsgáltam meg a feladatelemzés módszerével az általános iskola felső tagozatos tantárgyainak tankönyveiben. Nem minden tantárgyat és tankönyvet vizsgáltam ebből a szempontból, a hangsúlyt a biológia, a földrajz, a történelem és a magyar nyelv és irodalom tantárgyakra helyeztem. A tankönyvek és a tantárgyak, valamint az általam választott feladatok eltérő vonásaiból következett az is, hogy az információs műveltség követelményei közül mindig más és más került a középpontba, máshová helyeződött a hangsúly. Igyekeztem a feladatokat úgy összeválogatni, hogy reprezentatívak legyenek, valamint megfeleljenek az információs műveltség követelményrendszerének, sőt ahol lehetett, iskolai könyvtárban megoldható feladatot választottam, hogy láthatóak legyenek a két terület kapcsolódási pontjai. A kutatás célja ebben a fázisban nem egy összehasonlító tankönyvkutatás volt, csupán egy véletlenszerűen válogatott mintán keresztül a lehetséges és jellemző feladattípusok bemutatása és elemzése, tehát a tankönyvek frissessége nem játszott szerepet a feladatok kiválasztásánál.

A következőkben bemutatok néhányat az elemzett feladatok közül. A biológia feladatok között a legszimpatikusabb számomra a hetedikes munkafüzetben található, mert úgy gondolom komplexen fejleszti a tanulók információs műveltségét, ráadásul iskolai könyvtári környezetben. A feladat a következő:

1. Keressél szakkönyveket, amelyek a tenger élővilágát mutatják be!
2. Írd le a könyv adatait (szerző, cím, kiadó, megjelenés éve)!
3. A talált könyvekben keressél érdekességeket a tanult élőlényekről!
4. Nevezd meg a munkafüzetben ábrázolt élőlényeket és írd le fontos jellemzőjüket!
5. Keressél egy tengerben élő különleges élőlényt! Rajzold le és írd le mindazt, amit fontosnak tartasz!⁵

Mint a feladatból is látszik a tanulónak először a tenger fogalmát kell definiálnia, majd ezt követően az utasításoknak megfelelően lépésről-lépésre következhet a feladat megoldása. Elsőként azt kell eldöntenie a tanulónak, hogy kell-e tennie valamit az információhoz jutás érdekében? Igen, el kell mennie az iskolai könyvtárba. Ott ki kell fejtenie információs igényét és keresési stratégiát kell kialakítania, hogy a könyvek között megtalálja a neki megfelelőt. Azaz a rendelkezésére álló információforrások közül ki kell választania azokat, amelyek közelebb viszik a feladat megoldásához. Ezt követően az információtömegből a diáknak ki kell választania, azokat, amelyek szükségesek számára. Jelen esetben azokat a könyveket, amelyekben

⁴ Fischerné Dárdai Ágnes – Kojanitz László: A tankönyvek változásai az 1970-es évektől napjainkig. In: Új Pedagógiai Szemle, 2007. január URL: <http://www.ofi.hu/tudastar/tankonyvek-valtozasai> (2012-03-25)

⁵ Tompáné Balogh Mária: Élő környezetem: tájak és életközösségek biológia munkafüzet 13 éves tanulók részére. Celldömölk, Pauz-Westermann Kiadó, 1999. p.18-19.

megtalálja a munkafüzet ábráit, ehhez használhatja a könyvek tartalomjegyzékét, ha van tárgymutatóját, illetve ábrajegyzékét. Ez az információk szelektálásának fázisa. A szelektált információ(ka)t ezután alkalmaznia kell a feladat utasításának megfelelően.

A feladat azon részében pedig, ahol önállóan kell egy élőlényt lerajzolni és jellemeznie, az információval való újszerű foglalkozásra helyeződik a hangsúly, vagyis a megtalált információt a tanuló rögtön saját tudásába is integrálja, és ezt a megszerzett új tudáselemet prezentálni is tudja a lényeges elemek kiemelésével osztálytársai számára.

A történelem tantárgynál is találkozhatunk az információs műveltséget előtérbe helyező feladatokkal. Az ötödik osztályos történelemkönyvből emelek ki kettőt.

Az ókori olimpiai játékok című tananyagrésznél találjuk az alábbi feladatot.

Hogyan készült fel az olimpiára egy görög sportoló? Mondd el úgy, mintha te lennél az! Számold be az ókori olimpiai játékok egy napjáról! Olyan sporteseményeket ismertess, amelyek a legjobban érdekelnek! Képzeltben idegenvezető vagy. Tájékoztasd a helyszínre érkező turistákat az eseményekről!⁶

Az utasítás szerint a diáknak bele kell képzelnie magát egy-egy korabeli történelmi helyzetbe, vagy egy személy helyébe és úgy beszámolni az eseményekről. Az ilyen feladatok, amellettt hogy érdekessé, élvezetesebbé tehetik a történelem tanulását-tanítását, arra is ösztökélik a diákot, hogy nézzen utána dolgoknak, vagyis tegyen azért, hogy tudását bővítse. Mindeközben pedig az információs műveltség, a tanuló egyik alapkészsége is fejlődik, mert információk után kutat, azokat megkeresi, használja, prezentálja és értékeli.

A Spartacus felkelés tanításánál a következő feladatot kell megoldani a diáknak.

Készíts térképvázlatot a felkelés eseményeiről és az alapján foglald össze az eseményeket!⁷

A tanulók a feladat megoldása során több forrás együttes használatával is megismerkednek. A történelem esetében ez különösen fontos, hiszen mindegyik forrásértékű dokumentumot meg kell tanulni rendeltetése szerint használni, mindeközben pedig történelmi ismeretekre is szert tenni.

A nyelvtanfelmunkák között is vannak olyanok, amelyek az információs műveltség fejlesztését célozzák. A legtöbb ilyen feladatot a szövegszerkesztés című résznél találjuk. Ez az egyik legfontosabb tanítási egység az információs műveltség szempontjából, mert mindig valamilyen szövegből indulunk ki, amikor információt keresünk, gyűjtünk, vagy éppen földolgozunk.

Ehhez a témakörhöz van néhány érdekes feladat, én csak egyet emelek ki illusztrálásként.

Fogalmazz egy szöveget a „Farkasszemet néz” szólás eredetéről egy felnőtteknek szóló rádióműsorba és egy gyermekújságba! Milyen különbséget tapasztalsz a szövegtípusok között?⁸

⁶ Filla István: Történelem 5 az általános iskola 5. osztálya számára. Bp, Korona Kiadó, 1997. p. p.74-75.

⁷ Filla István, i.m. p. 116.

⁸ Antalné Szabó Ágnes-Raátz Judit: Magyar nyelv és kommunikáció tankönyv az 5-6. évfolyam számára. Bp, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2001. p.27.

A feladat nagy erénye, hogy egyszerre több szempontból fejleszti az információs műveltséget, mert először a diáknak azt kell pontosan tudnia, hogy mit jelent a szövelés, ha ezt már tudja, el kell döntenie milyen forrásokat használ az anyaggyűjtéshez. Az anyagot már eleve úgy kell összegyűjtenie, hogy figyelembe veszi, kinek készíti a szöveget. Ezután a gyűjtött anyagból kiválogatja azokat az információkat, amelyeket használni fog a szöveg megírásánál. Elkészíti a szöveget, majd ellenőrzi azt, végül pedig megállapítja, hogy milyen különbségek vannak a szövegek között. A bemutatott feladatban az információval való foglalkozás összes eleme benne van: annak megkeresésétől, a megtaláláson és a felhasználáson át az értékelésig az összes részelemmel együtt.

Egy másik véleményem szerint szintén hasznos feladat a következő is, úgy gondolom pozitívum, hogy néha ilyen is található

Az Élet és Irodalom állandó glosszarovata a Páratlan oldal. Gyűjts a könyvtárban ebből a rovatból néhány neked tetsző glosszát! Majd beszéljétek meg, miért nevezhető a bemutatott írás glosszának!⁹

Ez a feladat jó példa arra, hogy hogyan lehet egyszerre nyelvtani anyagot és könyvtárhasználatot is tanítani, mindeközben pedig a tanulót önálló kutatómunkára ösztönözni.

Jelen írás keretei között nem áll módomban az összes elemzett feladatot bemutatni, azok közül a számomra legérdekesebbeket válogattam ki. Azonban azt elmondhatom a teljes kutatás ismeretében, hogy a fentiekben bemutatott feladatok közül kevés van a tankönyvekben. Az lenne a jó, ha az információs műveltség fejlesztését középpontba állító feladatok nemcsak véletlenszerűen kapnának helyet a különböző tantárgyak tankönyveiben, hanem tudatosulna a pedagógusokban, hogy az információs műveltség fejlesztése mennyire fontos, jeleznék a tankönyvírók felé, akik a jövőben ennek szem előtt tartásával dolgoznák át az egyes tankönyveket és építenének be egyre több ilyen feladatot.

Természetesen ez csak egy vélemény, hiszen én egy kis mintán dolgoztam és nem is végeztem összehasonlítást, így nem lehet eléggé árnyalt a kép. Kutatásom a problémafelvető célt szolgálta.

Látva az elemzés során összegyűjtött tanulságokat terveztem egy irodalomórát, a mintaóra megtervezésével az volt a célom, hogy bemutassam, a diákok információs műveltségének fejlesztésére akkor is lehetőség nyílik, amikor hagyományos tantárgyi ismereteket (jelen esetben irodalmi ismereteket) tanítunk nekik. Véleményem szerint az elsajátítandó ismeretek és az információs műveltség készség szintű fejlesztése összekapcsolható, mert vannak, illetve összeállíthatók olyan feladatok, amelyek mindkét területet – ha nem is mindig egyforma hangsúllyal –, de együttesen fejlesztik, kiegészülve könyvtárhasználati ismeretek tanításával, amely szintén lényeges eleme ennek a kompetenciának.

A tanórát a gyakorlatban is sikerült megvalósítanom, ennek lehetőségét a Pécsi Tudományegyetem Deák Ferenc Gyakorló Gimnázium és Általános Iskola könyvtárostánára biztosította számomra, aki a tanórát 2013. február 18-án hétfőn 2×45 percben könyvtári óraként tartotta meg az 5/B osztály számára, ahol én megfigyelőként voltam jelen, de időnként segítettem a gyerekek munkáját.

⁹Antalné Szabó Ágnes-Raácz Judit: Magyar nyelv és kommunikáció munkafüzet 14 éveseknek Bp, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2000. p. 134.

A továbbiakban a tanórai feladatokról, illetve a megvalósulás tapasztalatairól írok részletesen. Az óra műelemző irodalomóra volt, amelynek témája Petőfi Sándor Szülőföldemen című költeményének elemzése volt. Az irodalomórán 14 tanuló vett részt, akik páros munkában oldották meg a feladatokat. A feladatok megoldási sorrendje és menete azonban nem volt teljesen azonos az előre tervezettel, ezen óra közben néhol változtatni kellett annak érdekében, hogy az óra menete ne csússzon szét. Ezzel egyébként számoltam is, hiszen a diákok is aktív résztvevői az órának, így ők is alakítják azt. Sőt az általam összeállított óratervet a pedagógus saját két – az óra tematikájába jól illeszkedő – feladattal is kiegészítette.

Első feladatként a diákoknak egy egyszerű keresztrejtvényt kellett kitölteniük, ennek megfejtése a költő neve: Petőfi Sándor volt. A megfejtést minden gyerek kitalálta annak ellenére, hogy nem minden meghatározást fejtettek meg. Miután kitalálták a költő nevét elmondták, hogy mit tanultak eddig Petőfiről. A következő dolgok hangzottak el: „a szabadságharc költője, ő írta a János vitézt, írt a magyar tájról, szerelmes versei is voltak.”

A második feladatban a tanulóknak fényképekről kellett felismerni Petőfi Sándor kortársait. Liszt Ferenc, Erkel Ferenc, Jókai Mór, Arany János, Vörösmarty Mihály szerepelt a fényképeken Petőfi mellett. Volt olyan személy, akit a diákok nem ismertek fel rögtön a Magyar Géniusz című könyv alapján azonban könnyen beazonosíthatták őket. A kortársakból tabló is készült és egy-egy mondatban elmondták, hogy mit tudnak róluk.

Ezután következett a Petőfi életrajhoz kapcsolódó tulajdonképpeni könyvtári kutatómunka. A tanulók először azt keresték meg, hogy a könyvtár gyűjteményén belül hol találhatnak a költő életrajzával kapcsolatos könyveket. A polcról tetszőlegesen minden pár választott egy könyvet. A kiválasztott könyvek között voltak például: Magyar Életrajzi Lexikon, Ki kicsoda a magyar irodalomban?, Fekete Sándor, Így élt a szabadságharc költője, Hatvany Lajos, Így élt Petőfi.

Miután a diákok kiválasztották a könyveket, leírták a bibliográfiai adataikat és elolvasták az életrajzból a költő gyermekkorára vonatkozó részt. Az olvasottakból jegyzetet is készítettek a segítő kérdések alapján:

Hol született Petőfi Sándor? Hova költöztek, amikor kicsi gyerek volt?

Melyik várost Kiskőröst vagy Kiskunfélegyházát vallja szülőhelyének, és miért?

Mely városokban járt iskolába? Hol vándorszínészkedett? Hol volt katona?

A leírtakat egy-egy vállalkozó kedvű tanuló elmesélte, úgy mintha ő lenne a kisgyermek Petőfi.

Ezután a diákok az életrajzi térképet készítették el. A pedagógus kártyákat osztott a tanulóknak, ezeken szerepeltek a helységnevek. A települések mindegyike kapott egy számot (1-13 között) a hozzájuk kapcsolódó kérdések szerint. A számokat a vaktérképen a tanár előre bejelölte, így a diákoknak csak a helységnevet kellett odaírni. A kérdések megegyeztek a fentiekben leírtakkal, annyival egészültek ki, hogy Petőfi hol töltötte a nászútját, és hol halt meg? A feladat eredetileg a Földrajzi Atlasz használatát is célul tűzte ki, ennek alapján kellett volna beazonosítani a városokat. Ez azonban még nem ment az osztálynak, így az egyszerűbb megoldási módot választotta a pedagógus, vagyis a megadott számhoz kellett beírni az ugyanazzal a számmal ellátott helységnevet.

Az előkészítő szakasz után került sor a vers tanári bemutatására és elemzésére. Ehhez elsőként a tanulók fűrtábrát rajzoltak a szülőföld szóval kapcsolatosan. A következő szavak kerültek az ábrába: haza, otthon, bölcső, család. A hazához kap-

csolódva: Magyarország, Petőfinél az Alföld, a gyerekek esetében: Pécs, Mecsek. Az otthon szóhoz kapcsolódva: ház, szoba. A család szóhoz pedig a szülők, a testvérek fogalmakat társították a tanulók.

A vers tanári bemutatása után a tanulók összegyűjtötték a versben előforduló emlékképeket, amelyeket csoportosítottak is aszerint, hogy a költő felnőttként emlékszik vissza rájuk vagy gyerekkoriként. A csoportosítás irányított kérdések segítségével történt, például ilyenekkel:

Kitől hallotta Petőfi a „Cserebogár, sárga cserebogár!” kezdetű dalt? Honnan tudjuk, hogy tőle? Olvasd fel a versből!

Kiket szeretne viszontlátni a költő? Hány év telt el azóta, hogy nem látta őket? Hány éves ekkor a költő?

A vers melyik sorából derül ki, hogy most már a kisfiú Petőfi emlékeiről olvashatunk? Idézz a versből!

Milyen gyermekkori játékokat említ Petőfi a versben? Sorold fel őket!

Ki a versben szereplő lovas és a ló? Hogy hívják a lovat?

Honnan tudjuk meg a versből, hogy ideje hazamenni? Idézz a költeményből!

Ki várja otthon a fáradt kisfiút és mit dúdol neki?

A tanulók ügyesen válaszoltak minden kérdésre önként jelentkezés alapján, sőt a versben lévő refrént és hasonlatokat is megtalálták.

Az elemzés végén a gyerekek megfogalmazták, hogy számukra milyen üzenete volt a versnek. Volt aki idézetet választott, míg mások a saját szavaikkal fogalmazták meg. Azt figyeltem meg, hogy azok a tanulók, akik saját szavaikkal fejezték ki a vers mondanivalóját, többen az idő gyors múlását említették. Ez számomra azért érdekes, mert még „kicsik” és mégis érzékelik ennek jelentőségét. Néhány az elhangzott gondolatok közül:

„Az idő gyorsan múlik.” „Felnőttként is vissza kell térni oda, ahol születünk.” „Fontosak a gyermeki emlékek.” „Ne feledd a gyerekkorod!” „Emlékezz mindig a gyerekkorodra!” „Ugy mentem el innen, mint kis gyermek, Gyermek vagyok, gyermek lettem újra, Lovagolok fűzfásipot fújva, Lovagolok szilaj nádparipán...”

Az óra anyagának rögzítése a következőképpen történt: a tanulók közösen készítették egy, a kortársak fényképeiből álló tablót, életrajzi térképet és fűrtábrát, valamint saját jegyzeteket az életrajzból és a versről. Ezeket óra után megmutatták a szakos tanárnak.

Az óra végén a pedagógus előkészítette a házi feladatot, ami egy rövid fogalmazás megírása volt a gyerekek lakóhelyéhez fűződő legkedvesebb emlékeről és egy ehhez kapcsolódó rajz elkészítéséről.

Bár a rajz eredetileg a vers egyik emlékképének lerajzolása lett volna, de ez nem fért bele az órába, ezért lett házi feladat, viszont így a fogalmazáshoz kapcsolódva. Ami nem baj, hiszen a célja ugyanaz, mint a vers esetében lett volna, vagyis a leírtak vizuális megjelenítése.

Amit még megjegyeznék a házi feladattal kapcsolatban, több tanuló is költözött már és ezzel kapcsolatosan megkérdezték, hogy írhatnak-e a korábbi lakóhelyükről is vagy csak a mostaniról. Természetesen bármelyiket választhatták.

Összefoglalva a tanórát elmondhatom, hogy az irodalomóra jó hangulatban telt, a tanulók ügyesen végigdolgozták a 2×45 percet, bár néha fegyelmezni kellett őket, de látszott rajtuk, hogy szívesen oldják meg a feladatokat.

A fentiekben leírtakhoz szeretném még hozzátenni a következő gondolatokat. Az, hogy az elméletben tervezett óra gyakorlati megvalósítása sikeres volt ez min-

denképpen pozitívum, mert bevallom egy kicsit tartottam attól, hogy a feladatok némelyike túl nehéz egy ötödik osztályos diák számára vagy nem is tudja megoldani. A feladatok sorrendjén és megoldási módszerén néhol apróbb módosításokra volt szükség annak érdekében, hogy a gyerekek könnyebben megértsék azokat. Ezzel együtt is minden feladat elérte a célját és a megadott időkeretbe is belefért. Ez azt bizonyítja, hogy érdemes olyan feladatokat összeállítani a magyar vagy más tantárgyak keretében is, amelyek a tantárgyi ismeretek elsajátítása mellett a diákok információs műveltségének fejlesztése is hangsúlyt kap.

A tanulmány végső konklúziójaként elmondhatom, hogy az információs műveltség a jövőbeni pedagógiai és könyvtártudományi kutatásokban is várhatóan fontos szerepet kap. Ezt kutatásom is igazolni látszik, hiszen most is vannak jó gyakorlatok a tanulók információs műveltségének fejlesztésére, de úgy gondolom, bőven van még mit tenni az oktatásügynek ezen a területen, nemcsak a közoktatás szintjén, hanem a felsőbb szinteken is. Bár vitathatatlan, hogy az alapokat a közoktatás keretei között kell lerakni ahhoz, hogy a későbbiekben az egyén információs műveltséget szerezhessen.